ארטר חלק ב, פרק יא רסר

かいし かロトラカト

ומור פטרו אלוגי זריוות באבודת האם יתפרך: פו וכאר כסוג מאלת המאפות

ווש אַנְשִׁים שָׁפָבַּת מְנִיעָתִם מִמְצְוַת גְּמִילֹּתּרְחֲטָּדִים אֵינֶנּוּ מְמָבִּל שָׁלוּ וַבַּחֲמִשִׁים רוּבַּל-בָּטָף אוֹ מְבָּר שְׁלוּ וַבַּחֲמִשִׁים רוּבַּל-בָּטָף אוֹ שְׁלוּ וַבַּחֲמִשִׁים רוּבַל-בָּטָף אוֹ שְׁהוּא עְצֵל בַּדְּבֶר לְטְרֹחַ וּלְהַלְוֹית וְלַחֲזֹר וְלֹתָבֹע, עַד שֶׁיְבוֹא שְׁהוּא עָצֵל בַּדְבֶר לְטְרֹחַ וּלְהַלְוֹית וְלַחֲזֹר וְלֹתָבֹע, עַד שֶׁיְבוֹא שְׁהוּלְה בְּעוֹן. וּבְאָבֶת בְּשָׁנְתְבוֹנֵן בְּזָה, הִיא הַפְּבָּה הַגְּּדוֹלְה לְיִדֵּ בְּעוֹן. וּבְאָבֶת בְּשִׁנְתוֹנֵע אֶת הָאָדם מִעְבוֹדַת הַשְּׁם יִתְבָּרְה, וְעַל שְׁבִּל הַפִּבוֹת הַמִּוֹנֵע אֶת הָאָדם מִעְבוֹדַת הַשְּׁם יִתְבָּרְה, וְעַל יְדָה נִשְׁצֵּר הַמְּצְוֹת וּמִבְּעוֹר הַנְּמָר. בִּי מְשָבֵע יִבְּר וְדָבֶר *) לְמָחָר וּלִינְאָא אָחָרָא. וּכְבָּר הָבְּר וְדָבֶר *) לְמָחָר וּלִינְאָא אָחָרָא. וּכְבָּר הָבְּר וְדָבֶר *) לְמָחָר וּלִינְאָא אָחָרָא. וּכְבָּר הַבְּר וְדָבֶר *) לְמָחָר וּלִינְאָא אָחָרָא. וּכְבָּר הַבְּר וְדָבֶר *) לְמָחָר וּלִינְאָא אָחָרָא. וּכְבָּר בְּבָּר וְדָבֶר *) לְמָחָר וּלִינְאָא אָחָרָא. וּכְבָּר בְּבְּר וְדָבֶר *) לְמָחָר וּלִינְאָא אַחָרָא. וּכְבָּר בְּבְּר וְדְבֶּר *) בְּיִבְּר וְיִבְר יִיבְּר יִבְּר וְדָבְר הִיבְר הִיבְר וְדִבְּר הְיִבְּר הִיבְּר וְדָבָר הְיִבְר הִיבְּר הִיבְּר וְדְבָר בְּיִר וְדְבָר בְּיִר וְדְבָר בְּיִבְּר וְיִבְר בְּיִבְר וְדִבְר בְּיִבְר וְבִבְר בְּיִבְר וְדְבָר בְיִבְּר וְדִבְר בְּיִבְר בְּיִבְּר הְיִבְּר הִיבְּתְּר הִינְבְּיִם בְּשִׁבְּים בְּיִבְּר הְיִבְּר הְבָּר וְדָבְר בְּיִבְר בְיִבְר בְּיִבְר בְּיִבְּת בְּבְּר בְּיִבְר הְיִבְר בְּבְר בְּיִבְּים בְּיִבְר בְּיִבְּלְים בְיִבְּבּים בְּיִבְּתְּים בְּבְּים בְּבְּר בְּיִבְּים בְּיִבְּבְּים בְּיִבְּים בְּיִבְּים בְּיִבְּים בְּבְּים בְּיִבְּים בְּיִים בְּבְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִבְיוֹים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִּיְיִים בְּבִּים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּבִּים בְּיִים בְּבִים בְּבִים בְיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּבְיִים בְּיִים בְּיִּים בְּיִים בְּיִים בְּיִּבְים בְּיִים בְּיִים בְּיְיִים בְּיִים בְּבְּים בְּיְיִים בְּיִים בְּיִים ב

יָצְמֹד לִימִין אָבְיוֹן". אִם נָתַפָּ לוֹ — דַע, מִי שֶׁעוֹמֵד עַל יְמִינוֹ פוֹתֵן לְּךְּ װְבְּרָדְּ: וְאִם לֹא נָתַפָּ לוֹ — דַע, מִי שֶׁעוֹמֵד עַל יְמִינוֹ פוֹרֵעַ מְמְּךְ, וֹלְתִיב: "לְהוֹשִׁיעַ מְשֹׁפְטֵי נַפְשׁוֹ". וְעַל־בֵּן יַשְׁכִּיל הָאָדָם לְחָתְבּוֹגַן וְגְמִיד עַל צְרֵת הַדַּל, וִיקֵים עָלִיו מֵה שֶׁאָמֵר הַבְּתוּב: "אַשְׁרֵי מַשְׂכֵּיל אֵל דָל, בְּיוֹם דָעָה יְמַלְטֵהוּ הִ".

ין וְנְרָאָה לִי שֶׁנֶּהוּ בַּנְנַת הַמִּדְרֶשׁ רַבָּה (בראשית, פרשה כא): אֵין "רְעָמָה" אָלָא הְשׁוּבְּה, שֶׁנָּאָמֵר: "וְעַמָּה יִשְׁרָאֵל מָה ה׳ אֵלְהִיךְּ שׁאֵּל "רְיִאָּה יִשְׁרָאֵל מָה ה׳ אֵלְא הְשׁוּבְּה, שֶׁנָאָמַר: "וְעַמָּה יִשְׁרָאֵל מָה ה׳ אֵלְא בְּתַבַּת "וְעַמָּה"? יְבָּתָר לוֹמֵר דְּנִקְּר הוּא זָהוּ מַה שֶׁנְתַבְּר, דְּעָקַר בֹּחַ הַיִּצֶר שָׁהוּא ווובּל לוֹמֵר דְּנִקְר בֹּחַ הַיִּצֶר בֹּחָה אֹרוּ זְה שִׁנְּלְי לוֹמֵר דְּנִקְר בֹּחַ הַיִּצֶר שְׁהִיּא ווובּל לוֹמֵר דְּנִקְר בֹּחַ הַיִּצֶר בֹּחָ הַיִּצְר בֹחַ הַיִּצֶר שָׁהִיּא ווובּל לוֹמֵר בְּנִיקְר אָים הַפּנְרָה. לְבְּילְר בְּנִקְּר בִּיְשְׁרָא אָחָר, מִנְּחָה אֹרוּ בְּנִיקְר אָחָר, מְּוְרָה אַמְר, מְנְתָה בְּנִילְיך אֵיךְ לְבָּים אֶת הַפּוֹרָה; לְמָיר וְלִיבְּא אָחָר, מִדְּחָה אוֹתוּ עַלְּה ווּה בְּנְיִיךְ זְה וְנִיבְי הָבְיּבְיוֹ זְה בִּיבְּילוֹ זָה וְנִה בְּנְיִיךְ אָה וְנִה בְּנִילְיך אָה וְנִבּי בְּבִילְר בְּמִילְר בְּנִילְר בְּנִילְר בָּבְילִוּן זְה וְנִבּי בְּנִילְר בְּמְלְר בְּמְילִר בְּנִילְר בְּיִּלְר בְּיִלְּן זְה וְנִים אִּמָּרְי הָבְיבְּר הָּנְע מָּבְיהָה אוֹתוֹ בָּמָיִר לְנִים בְּבִילְין הָבּיצֶר הָנְב מְבְּרְה הִיּבְיל הָבְילִין אָה וְנִה בְּנִילְר בָּבְילְר בְּבִילְר בְּבְילְר בָּבְּרְילְר בְּבְּילְר בְּבְילִר בְּבְילִיך אָבוֹן בְּשְׁבְּיל בְּילִין בְּבְּילְר בְּבִילְר בְּבְּילְר בְּבְּילְר בְּבְילְר בְּבְּילְר בְּבְילְר בְּבְילְר בְּבְילְר בְּבְּילְר בְּבְילִין בְּבְּילְר בְּבִילְר בְּבְילְר בְּבְּילְר בְּבְילְר בְּבְילְר בְּבְּילְר בְּבְילִיך בְּבְּילְר בְּבְילְר בְּבְילְר בְּבְילְר בְּבְילְר בְּבְּילְר בְּבְילְר בְּבְילְר בְּבְילְר בְּבִילְר בְּבְילְרְת בְּבְּילְר בְּבִילְר בְּבִילְר בְּבִילְיף בְּילְר בְּילְר בְּילְיבְיר בְּבְילְר בְּבִילְיבְיל בְּבִיל בְּילְיבְיל בְּבִיל בְּבִילְיוּ בְּבְּילְיבְיל בְּבִיל בְיבִיל בְיוֹב בְּבְילְיבְיל בְּבִיל בְּבִיל בְּבִיל בְּבִילְיבְיל בְּבְיל בְּבִּיל בְּבְילְיבְיוֹי בְּבְיבְיל בְּבִיל בְּבְיבְייוּ בְּבְיבְייוּ בְיבִיל בְיבִיל בְּבִיל בְיבִּיל בְּיוֹבְיי בְּבְיבִין בְּבִיל בְּבִיי בְּבִיל בְּבִיי בְּבְיבִין בְּבְיבְייוּ בְבְיבְיוּבְיי בְּבְיבְיי בְּבְיבְיוּים בְּבְיבְיוּבְיוּבְיי בְּבְי

עַל־בּן יַתְרַהַק הָאָדֶם כִּכּבּדֵּת צַר-צִין, וְיַרְבִּיל עַצְמוֹ בְּכָל יְמָדֵּת הַחָמְלָה, כְּדֵי שִׁיִּחְבָּלוּ בַּם עָלִיוּ וְיִיטִיבוּ יִיְמוֹ, וְלֹא יִפְגּם הְּמָדֵת הַחָמְלָה, כְּדֵי שִׁיִּחְבָּלוּ בַּם עָלִיוּ וְיִיטִיבוּ ייִמוֹ, בְּמָה הְשָׁבֵּוֹ זֹי הַשִּׁם יִתְבָּרָה, לֹא בִּשְׁבִילוֹ לְבַדּוֹ נְתַן לוֹ, אֶלָא שִׁיצַשֶּׁה בַּם-בּן צִוְקָה וְהָטָּר בְּמָמוֹנוֹ, וּכְמוֹ שָׁבָּרִא לְקַמָּן שִׁיצַשֶּׁה בַּם-בּן צִוְקָה וְהָיָל, וְאָז טוֹב לוֹ בְּיָהוֹ נְתַּן לוֹ, אֶלָא מְּתִוּבִים וּמַאַבְּרִי חֲדַ״ל, וְאָז טוֹב לוֹ בְּיָהוֹ וּבַּבָּא.

אָלְשִׁי לְהַלְוּוֹת לְּדִּ וְהָלַדְּ בְּפָּחֵר־בָּפֶּשׁ בִאִהְדְּ. וְלֹא שַׂמְתָּ אֶל לְבָּךְ שֶׁהוּא הָהָ מִנְיָצֵץ עִם אִשְׁתּוֹ בָּזָה כַּכָּה יָמִים, אָם יֵלֵךְ אוֹ לָאוּ, כִּי מַסְוֵה אִינִה מַשְׁכּרֹן יִהָּן, שְׁיֵּכְשֵׁר לְפָּנְ־ךְדּ. גַּם דָיָה מְכַנֵּן הַשְּׁעוֹת, שְׁיָהֵא שְׁעַת הַפּוֹשָׁה מְאֹד עַל פָּנִיר, וְהָיָה מִתַּבַּיִּשׁ לֵילֵךְ בַּיּוֹם, וּבָא בַּלַיְלָה. גַּם חָשַׁב הדעת, בְּרָבֵע דְּיִדִיהָ אוֹתוֹ בִּשְׁתִּי יְדִיִם, לוֹמֵר: אִי אֶפְשִׁי לְמֵלֹאת הַכּשֶׁר, שֶׁיָבוֹא אֵלֶיףְ בְּעְתּוֹת הַפְּנַאי. וְאַמָּה בְּלִי שְׁחוּי וּבְלִי יִשׁוּב וּקִלְמָּזו. וְתִבָּה לְנֵים שֶׁחָוַר לְבֵיתוֹ, חָיוּ מְצַפִּים עָלָיו בְּנָיו וּבְנֵי־בִיתוֹ טְתַי מִשְׁצֵלוֹתֵיך. וְאָז נִשְבֵּר לִבּוֹ בְּקַרֲבּוֹ כַּחֶנֶס הַנִּשְׁבָּר, וְשָׁב לְבֵיתוֹ בְּבשָׁת יִבוֹא אָבִינוּ לְנוּ, אוּלֵי יִדְיָה לָנוּ עוֹד שׁוּם תִּקְוָה. אַבְּל כְּשֶׁבָּא בְּיָדֵים יוונה סופנו? הַלא נגוע בָּרְעָב כַּלְנוּ! וְעַל־יְדֵי בְּכִיְחָם, שִׁעְלְתָה אָז רֵיקְנִית מִאִּמְּךְ, יָשְׁבוּ כֵּלָם לֹנְכּוֹת, וְאָבְרוּ: מַה יִּהְיֶה אַחֲרִיתֵנוּ? מַה לַפְּוֹּוֹם, נְתְגָּבֵּר אָז כֹּחַ הַדִּין עֵּל הָעוֹלֶם מְאֹד. וְסוֹף דָּבֶר הָיָה, שֶׁעַל-יֵרִיוָה שָׁלֹא הָיָה לוֹ בַּמָּה לְהַתֵּירֹת אַנְשִׁי-בֵּיתוֹ, הַחְלֵשׁ כֹּחָם מְדֵּי יוֹם וָהַבֵּו כַּוַעֵשִׂיךְ, וּרְאָה מַה גַּרְּמָהַ בְּבַּמִענּט חָמְלְתָּךְּ עַל חָאָנְשִׁים חָעֲלוּבְים בִּיוֹם בָּנְעָב, עַר שָׁהַתַּלָּשִׁים שִׁבָּהָב נַעֲשׂוּ חוֹלִים עַל־יָדִי־זֶה, וְיֶתֶּר בְּנֵי־ ימֵוִ בָּפָשׁ. כַּמָּה צַעַּר צִעַּרְתָּ לְכַּעְּלָה אָת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְּ בָּזֶה, בְּעֵת ביתו בַּעֲשוֹּ נוֹדְיִים לַלֶּחֶם, וְנִחְכוֹטֵט בִּיתוֹ לְנַמְנֵי. וְעַמָּה עֲמֹד בַּדִּין לַחְמֹל עָלֶיף. וְנִגְוֵר דִּינוֹ וְעָנְשׁוֹ לְבִּי עֵוֶךְ חֵסְבּוֹת שָׁנְסְבֵּב אָז עַל-יְרֵי בּוֹרוֹת נְסְבַּב אָז עַל־יִדִי־וָה. וּכְשֵׁם שֶׁלֹא חָמֵלְתָּ עַל הֶעָנִי, כָּךְ אֵין שִׁעְלְתִּר בְּבִיָּתָם לַמְּרוֹם, וְכַמָּה גָּתְנָבֵּר אַז כֹתַ חַדִּין עַל יָדְדּ, וְכַמָּה מִענִי הָמְלָתוֹ. וְאִיחָא בְּוַיִּמְןְא וְבָּה (פרשה לזי): אָמַר רַבִּי אָבִין: הָעָנִי סנָה עוֹמֵר עַל פֶּתְוָדֵךְ, וְהַקְּדוֹש־בָּררּוְ־הוּא עוֹמֵר עַל יְמִינוֹ, דְּכְתִיב: ״כֵּי

לאחו עתה. ובאָמָת הוא ענִין נוֹנָא מְאֹד, וְשַׁיָּךְ זָה לְהָאָדָם בְּכָל יְמֵי מִּעְמָּךְ". "וְעַתָּה" דִּיָקְאַ. הַיָנוּ, שֶׁבְּבָל עֵח יַחְשֹׁב מָה הַשֵּׁם יְתְבָּוַךְ שׁוֹאֵל לילון לְבֶּיִת־הַמְּדְרָשׁ לְהַתְּפֵּלֵל אוֹ לְמְלַאּרְתּוֹ -- שַׁנָּךְ עַל זֶה מֵה שֶׁאָמַר ווייר. לְמְשָׁל, כְשָׁקָם בַּבֹּקֵר הַשְׁכֵּם, וּמִתְיַשֵּׁב בְנַכְּשׁוּ אֵיךְ לַעֲשׁוֹת, אָם שעמו שילון להתפלל ולא לעסק בהפצו מקום, כמו שאמרי הז״ל שונות ירון, ואחר שחתפלל, ומתישב בְּנַפְשׁוֹ מָה לַעֲשׁוֹת עַמָּה, אָם מַּנְתוּכֵּ: "וְעַמָּה וִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהָיךְ שֹאֵל מִעְמָךְ"; בְּוַדַּאי שׁוֹאֵל שותר שלפר, ורורש כור לעשות עוד -- בְּנֵדָאי צַהָּה שוֹאֵל הַשָּׁם חמשות, מהכשר בארח־חיים, סיקון קנה, אם לא שהוא אָדָם חָלוּשׁ. או לילך לביתו – בנדאי לכתחלה המצנה שילמר תכף אחר שואר השם יחשרה שיחור ללמחרו, כיון שיש לו פנאי. כְלַל שניכוח לפו: (שנות שנופק, רשושל עווה מה לאשות עוד -- בְּוַדָּאַי שנור שופול. משוח שילך לעסק קעות בורוך ארץ, וכמו שאמרה הַזַייל יישון באר שילף לשכל. לקים: "וּנְשָׁמִּוֹתִם בְאַד לְנַפְּשׁוֹתֵיכֶם". חובר ענין ועווה שון למשום פכל רגע מימי חיייו, ולכל אָחָר כְּפֹי מונר וווו שלווכ שאי מנטון יונו, שלוה שואל השם ים שליני, כי נקבב לי ניתה מגוה זו ואי אַפְשִׁר לְהִתְקַיֵּם בּלְתּוֹ, וְבֵּן תשור עתה מאחו שילך יללמי חונה, ולנה שואל שילף לגמל הסד על פי החורה. וזהו שפתוב: "בהתהלקף פוקה אתף". וזה מאי וונא נדפה ענינים. וכשילו באפן זה, יעבר להשם יתברך כל וואורו, כי עקר השורה עישיי לחרש ולורע בה, והצמית. וגוררין י אור לאורם להתוגבר על יצרו ולשוב להי. וזהו כננת המדרש הב״ל. ישיון נוורט װּנְדֵר נָּם־כָּן, אֲשֶׁר אַף אָם יִרְאָה אַתַר־כָּדְּ לַעֲּלְר הַקּוֹאָים. של בשוווא שגל לחרש ולורצ, היא מצלה מאליה קוצים וברקנים, . שלא יעלוי בה בהמות וחיתו יער, ויכלו כל מה שבתוכה.

> חלק ב, פוק יא コレニス A A A

כֵלוֹ קְמְישׁוֹנִים, כָּפוּ פָנָיו חֲרֵלִים, וְגָדֶר אֲבָנְיוּ אָמֵר שְׁלֹמה בְּתָּבְמָתוֹ: ״עַל שְׂוֵה אִישׁ עָצֵל עָבַוְהִי וְגוֹ׳ וְהָנֵּה

וָשְׁמֵּוִתְ שָׁמָּא יָמִוּת לְמָּחֶר וְכוּ׳. 'וְשְׁמֵּעְהִּי בְּשֵׁם בָּאוֹן אֶחָד שֲאָמֵר, הַיּוֹם, שֶׁפָּא יָמוּת לְמָחֶר וְכוּ׳. 'וְשְׁמֵּעְהִּי בְּשֵׁם בָּאוֹן אֶחָד שֲאָמֵר, עַל מָזַר, וְּזָתוּ גַּם־בֵּן שָׁנָמָזָה הַתּוֹרָה בְּפָרָשֵׁת תָבוֹא, שֶׁכְּתוּב: "הַיּוֹם שור אין שַּבּּרְחִיב הַדְּבָּר בְּלְבּוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: כַּמָה תְּהָיִה מְכָנְח עוֹד לְעמל מְשֶׁךְ אור אין אַ שְּבּּרְחִיב הַדְּבָר בְּלְבּוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: כַּמָה תְּהִיה מְכָנְח עוֹד לְעמל מְשֶׁךְ ַהַנָּה ה' אֵלֹדֶיף לְצְשׁוֹת אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶה וְאֶת הַמְּשְׁפְּטִים, וּמַצְשִׁים טוֹבִים, וְלֹא יַבִּיתַ הַדְּבָר עַר לְמָחָר. גַּם מְמַּה שֶׁיַחְשֹׁב שָׁאֵין לוּ אָלָא מְעַט לְלְמֹד, מְמֵּילָא שׁוּב לֹא יִתְעַצֵּל בְּוָה, לְאַפּוֹקֵי מְחַיֵּצֶר, הוא מְצֵוֵהוּ עֵל קיינם הַתּוֹרָה, וכוֹ מָלוּי קיינם הַעוֹלֶם. כִּי עַל־יְדֵי־זָה אָתָד לִחִיוֹת; גַּם, שָׁאֵין לוֹ אָלָא פֶּרֶק מִשְׁנָיוֹת אָתָד אוֹ דַּף גְּמָרָא אֶתָד, שָׁהָאָדָם צָּרִיןּ לְשַׁאֵר בְּנַפְשׁוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: אָנְד, שֶׁאֵין לוּ אֶלָא יוֹם שָׁבַּיִחִשׁב שָׁיֵשׁ לוֹ רַק יוֹם אָנָד לְחִיוֹת, יַעֲשָׁה כָּל מַה שֶּׁבְּלחוֹ בָּתְשוּבָה בַּה שָׁהוּא מוֹפֵק בּוֹ עַמָּה; גַּם, שָׁהוּא יִשְׂוָאֵל אָחָד, שָׁהַקְּדוֹש־בָּרוּךְ־ ער בראוי, ויתקים העולם בשבילם. ובאמת כבר אמרו חו"ל, שחיב אדם שָׁפַּטְעֵּהוּ וְאוֹמֵר לוֹ: בְּוַדֵּאי נִמְצָא אֲנָשִׁים אֲחֵרִים מְקַיְמֵי חַתּוֹרֶה מִמֵּח שֵׁנִחְשׁׁב שָׁצָלֶיו מָלֹּרִי קִינִם הָעוֹלֶם יוְדָרֵז בְּיוֹתֵר, שְׁלְאַפּוֹקֵי מָהַיָּצֶר יִרִיזָר. אַלְיַשְׁתּ כָּל זָה נְמוּז בּתּוֹנָה הַקְּרוֹשְׁה בְּכָּנְשַׁת קְרִיאַת־שְׁמֵע: חַיָּב, וּכְשָׁנְתּוֹמֵך חוֹטֵא אָחָד, הוא מַכְּוִיעֵ כָּל הַעּוֹלֶם לְכַף חוֹבָה עַל-לומֵר: בִּשְׁבִילִי נְבָרָא הַעוֹלָם. וְגִם פְּעָמִים שֶׁהַעוֹלָם הָצְיוֹ וַכַּאי וְחָצְיוֹ מָּמִיר , וְעַפָּה בְּכָל זָה נְבָאֵר הִימֵב בְּעָוְרֵת ה׳ הַמִּיְרֶשׁ הַנַּ״ל. דְּכָנְנַת עַר שָׁמַגִּיעַ לָוָה: ״וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלָה״ — הַיְנוּ אוֹתוּ הַמְעַט שָׁהוּא יוֹאָנרָהָ אָת ה׳ אֱלֹנֵיוּ בְּכָל לְבָבָּוּ וּבְכָל נַפְשְׁוּ וְגוֹי״. וְנַאֵּיךּ תַּעֲשֶׁה ''ִ הַכָּתוּב "וְעַהָּה יִשְׂרָאֵל וְגוֹי" הוּא, לְהֵוְהִיר לְהָאָדָם שָׁלֹא יֵלֵךְ אַחַר לְבַדּוֹ. "עַל לְבָבֶּךְ" -- הַיְנוּ הַשְׁלשָׁה דְּבָרִים אֵלוּ יִהְיוּ לָאָדָם עַל לְבָבוֹ בק הַקְּדוֹשׁ־בֶּרוּךְ־הוּא וָהוּא. "הַיִּנִם" - הַיְנוּ שָׁאֵין לוֹ רַק יוֹם וֶה לוֹמֵר צַּמָּה. ״אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֵּוְךְ״ — הֵיְנִר שֶׁיַחְשֹׁב בְּלְבּוֹ שֶׁבָּעוֹלֶם אֵין מָחֶר. וְלָנֶה בָּא הַכָּתוּב וְאָמֵר: "וְעַמָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךּ שׁאֵל סִעוּת הַיֵּצֶר, שֻׁמַּרְתָּה לוֹ הַלְּמוּר וְהַהְתָּבּוֹנְנוּת בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה עַל וְמֵן

100

6302

nd when it's all over, when corona finally recedes, we will be different people — very different, totally changed people.

After weeks of not being able to enter a shul, we will enter with awe and trepidation, knowing that davening in a shul is a privilege. We will eagerly await *chazaras hashatz*, anticipating the opportunity to say Kedushah. We will wait for that final Kaddish so that we can answer yet another "Amen, yehei Shemai rabbah."

After weeks of aimless *patchkening* we will make sure that every minute of every day is accounted for. After weeks of no business and precarious market swings, we will realize that the money we have made is not due to our genius and effort, but granted by G-d; therefore we owe Him a reckoning for every penny spent.

We will now realize the beauty of a Pesach made by the sweat of our brow, spent in the company of our family, asking ourselves what's expected of G-d's People. We will acknowledge that a wedding is binding even if performed in a backyard, with two witnesses and ten people; one need not go into debt or stress oneself to one's limit to marry off a child.

We will understand the stresses our wives face at home and the challenges of our children; we will realize the debt of gratitude we owe their rebbeim and *mechanchim*. We will understand what it means to be lonely and alone, and we will allocate time to reach out to the lonely, especially the less pleasant ones. And we will... and we will...

And we will do none of the above!

Is it that we don't feel that way? No, those are our sincere feelings.

Is it a lack of sincere desire to learn lessons, to improve ourselves? No.

It is because we do not understand well enough human nature, and what it takes to engender change in ourselves. HaKadosh Baruch Hu took Klal Yisrael out of Egypt with the most spectacular display of miracles. We were moved to the ultimate levels of emotion — *shirah* being the expression of that deep feeling.

Yet the Jews who had witnessed these miracles weren't ready to receive the Torah. The Baal HaTanya (*Likutei Torah Shir Hashirim*) explains that the events at Yetzias Mitzrayim were sudden, expressed as "*dilug*," and therefore totally out of sync with Klal Yisrael's character at the time. Their salvation was imposed on them from an outside Source, and therefore could not truly effect any change within them.

It was therefore necessary to introduce Sefiras Ha'omer, a day-by-day methodical process of internal work, so that they could be worthy of receiving the Torah. (Although Sefiras Ha'omer in its mitzvah format was not given until later, the waiting period of seven weeks until the giving of the Torah was conceptually the same.)

This process included three critical elements: a) it called for our effort rather than a Divine revelation; b) it took time; c) it was a methodical approach, each day representing another element of our person (a concept expressed as "Sefiros").

Reb Tzaddok HaCohen m'Lublin (*Tzidkas Hatzaddik* 1) alludes to the same idea. He says that just as Yetzias Mitzrayim was a total and sudden break with the Jewish Nation's past (alluded to by the word *chipazon*), so too every person's first step toward change needs to be sudden and sharp. But after that initial directional shift, he must work slowly and methodically to become the person he needs to become.

Perhaps no one expresses this idea more powerfully than the Rambam (*Moreh Nevuchim* 3:32). The Rambam, in his famous explanation for korbanos, says that the obligation of animal sacrifices was meant to gradually wean us off idolatry (note: this explanation has been debated by many Rishonim, and that debate is not within the scope of this article). Human nature, he says, is such that deeply ingrained behavior can never be eradicated by sudden change. In response to the argument that Hashem could have given the nascent Jewish Nation a mitzvah to "instantly" change them, the Rambam states strongly that Hashem's desire is that human nature change from within, not from without.

He proves this point from the fact that Hashem took the newly liberated nation on a circuitous route out of Egypt, because they did not yet have the necessary courage to face the inevitable battles to be fought along the way. "Why," asks the Rambam, "could He not have just 'injected'

them with bravery, instead of taking the longer route and forcing them to build up their stamina naturally?"

As a matter of fact, the Rambam points out, all of Torah is a long and arduous process meant to change a person's character. Because Hashem does not change a person's character by external acts (note: the Rambam adds that obviously He has the ability to do so if He wishes to); rather, He wishes that people bring these changes about internally.

Understanding this point does away with the genre of questions along the lines of "If Israel saw all these extraordinary miracles, how could they have done x or y or z?" This type of question is based on one of two faulty premises: The first is that human beings act in a totally rational manner, i.e. "if A is true and B follows from A, then I must do B." The second is that a "life-changing event" actually engenders permanent change.

I once heard Rav Mordechai Gifter *ztz"I* recount a personal experience that brought this point home to him most vividly. During a boat trip from America to Europe, where he traveled to learn in the Telshe Yeshivah, Rav Gifter took a stroll on the deck to get some fresh air. The deck was filled with other passengers who were hanging out, engaged in the minor vices of a cruise: drinking, gambling, and the like. Then a sudden storm hit the boat, and people were tossed about. Panic gripped them and they fell on their knees yelling, promising, and praying.

As Rav Gifter put it, it would be hard to imagine a more intense religious moment. People were promising to give up their vices and to devote the rest of their lives to good deeds.

A while later the squall passed, and calm returned to the ocean. A sigh of relief passed through the crowd... and it was business as usual, with the raucous carefree drinking and gambling.

Rav Gifter was very disturbed by this experience and when he arrived in Telshe, he asked the Telsher Rav, Rav Avraham Yitzchak Bloch, to explain the phenomenon. "Now you understand how a person operates," the Rav told him,

We see the same dynamic when, *l'havdil*, a young and well-meaning *bochur* learns 18 hours a day for two or three days and then crashes and sleeps for a week.

But this phenomenon does not apply solely to religious matters. The same lack of self-awareness is at play when we "diet" by starving ourselves for a few days and then binging with a vengeance — or when a person is told that he must exercise, and he overdoes it and never comes back to the gym.

All of these examples show a lack of understanding of our basic human nature. We confuse adrenaline with endurance.

So is it as bleak as I've painted it? Will no good come out of so profound an experience as the fear, loss, and isolation of coronavirus?

It really depends on us. If we understand how a life-changing experience (or speech, or book) can change one's life, then it certainly can become that. We need to make conscious decisions, and take realistically small, but very consistent, steps.

The night of Pesach is described as *chipazon* — an unnatural, extreme break with the past, an abrupt acceleration. And then the Torah tells us that "on the *morrow* of that day — *mimacharas haShabbos*," we start counting. Methodically, deliberately, consistently; no more than one count and no less than one count per day.

The seven weeks during this counting period are described as "temimos — whole and complete." The initial surge in all its might and force has been harnessed to become a steady and productive force, a faithful engine taking us to our destination.

"Hashem has taught us to count our days, and thereby we will attain a heart of wisdom" (Tehillim 90:12).

Yes, we can take all of the tremendous emotional turmoil we're experiencing and focus it toward a goal we can realistically attain. Then we can take small but very consistent steps, and with Hashem's help we will get to the destination that Hashem has in mind for us.